

Píše Marie Škarpová

(E*forum, 09. 08. 2017)

Podstatná část staré bohemikální literatury, a to nejen té s duchovní tematikou, se do naší doby dochovala díky klášterním knihovnám. Edice **Jany Maroszové *Vera mundi lumina***, kterou loni vydalo nakladatelství Karolinum, upozorňuje – jak ostatně naznačuje i její podtitul ***Výbor dominikánských barokních kázání*** – právě na jednu z nich, a sice na konventní knihovnu dominikánského kláštera u Sv. Jiljí na Starém Městě pražském.

Žánrové označení v podtitulu edice napovídá, že se J. Maroszová zaměřila pouze na jednu část svatojilského knižního fondu, a sice na soubor více než pěti set příležitostných a svátečních kázání v latině, češtině či němčině, vytištěných v období 1656–1832. Z něj pak připravila výbor celkem čtyř českých a čtyř německých kázání z rozmezí let 1715–1761. Jedna promluva, která se dochovala jak v české, tak německé verzi, je v edici otištěna v obojím jazykovém znění, ostatní německá kázání dala editorka k dispozici jak v originálním jazyce, tak v překladu do češtiny, to vše ve čtenářsky pohodlném zrcadlovém vydání.

Kdo by však v editovaném souboru očekával výbor sestavený výhradně z homiletické tvorby řádu bratří kazatelů či výhradně kázání objednaná pro dominikánský kostel sv. Jiljí, bude zklamán. Autory editovaných textů jsou kromě dvou dominikánů (Hyacinta Stixy a Vavřince Karla Brücknera) též jezuita (Joachim Pleiner), cisterciák (Benedikt Mottl) a tři diecézní kněží (František Jan Nepomuk Svoboda, Jan Nepomuk Václav Zikmund Bedřich Steydl z Greiffenwehru a Benedikt Krolop). Přimo u Sv. Jiljí byla proslovena pouze tři z editovaných kázání, ostatní zazněla v jiných kostelech v Praze (Sv. Máří Magdaléna na Malé Straně) či jinde v Čechách (Chrast u Chrudimi, Ústí nad Labem) nebo na Moravě (Znojmo), a to v kostelech dominikánských i farních. Také tematika editovaných textů je poměrně rozmanitá: jedno kázání je pohřební, jedno je promluvou k výročí posvěcení farního kostela, jedno kázání je určeno ke svátku zakladatele řádu bratří kazatelů sv. Dominika a konečně čtyři ke svátku dalšího známého dominikánského světce Tomáše Akvinského.

Podle jakých kritérií byla pro edici vybrána právě tato kázání, se bohužel v knize nedovíme. Má snad tematické rozrůznění editovaných textů naznačit tematické rozrůznění onoho homiletického souboru a ukazuje snad počet vybraných textů z každé tematické skupiny na její proporční zastoupení ve svatojilské sbírce? Asi spíše ne, neboť sama editorka v průvodním textu k edici uvádí, že nejvíce hagiograficky koncipovaných kázání ze svatojilského souboru (nepřekvapivě) oslavuje sv. Jana Nepomuckého a že mezi duchovními promluvami příležitostného rázu dominují kázání

pronesená u příležitosti některé z významných událostí v kněžském či řeholním životě, jako je primice, obláčka, skládání řeholních slibů apod. (s. 16). Podobně je tomu zřejmě i s řádovou příslušností autorů: nejvíce jich má podle J. Maroszové pocházet (opět nepřekvapivě) z Tovaryšstva Ježíšova (ibid.). Hlavním kritériem výběru se tedy asi stalo to, že dotyčný text prostě „nějak“, svým autorem, objednavateli, tématem, proveniencí dochovaného exempláře apod., s řádem sv. Dominika souvisí, a zřejmě takto je třeba chápat i ono označení „dominikánský“ v podtitulu knihy. Nemenší záhadou ovšem zůstává, proč jsou editovaná kázání podána právě ve zvoleném pořadí, neboť nejsou uspořádána ani chronologicky, ani abecedně, ani podle jiného obvyklého klíče.

Na úvod celé knihy byl zařazen již zmíněný průvodní text. V něm J. Maroszová po stručném pojednání o dějinách svatojilského kláštera a jeho knihovny i obdobně stručném popisu onoho souboru příležitostných a svátečních kázání nabízí především přehled dosavadního bádání o raně novověké homiletice v české, rakouské a německé literární historii. Ten však bohužel místy působí spíše jako nepříliš zdařilá školní práce. Zejména v bohemistické odborné literatuře se J. Maroszová, svou specializací germanistka, zjevně příliš neorientuje a její výklad je tak výrazně neproporční: např. Josefa Vašicu, který svými edicemi i četnými statěmi barokní homiletiku de facto prosadil do českého literárního kánonu, „odbyla“ jedinou větou, naproti tomu např. dílo Milana Kopeckého, a to nejen jeho práce věnované homiletice, komentuje nepoměrně podrobněji, o edicích badatelů mladších generací se však zase nedozvíme prakticky nic atd. Pasáže věnované německým raně novověkým kazatelům pak nepojednávají skoro vůbec o jejich tvorbě homiletické, ale o literárních dílech jiných žánrů, od školských her až třeba po pikareskní román. Dozvíme se v nich sice leccos zajímavého, ale jak např. Bidermannova dramata, Baldeho satiry či Speeova kritika honů na čarodějnice souvisejí s výběrem bohemikálních kázání z první poloviny 18. století, nám zůstane utajeno.

Velmi podobně se to má i s dalším oddílem úvodní stati nazvaným *Stručný chronologický přehled*. V něm se J. Maroszová pokusila o stručnou periodizaci homiletické produkce nejen české, ale také německé a rakouské provenience. Zjevně přitom spíše než ze „starších prací V. Černého, Z. Kalisty a J. Vašici“ (s. 25), jak sama tvrdí touto velmi vágní formulací, vyšla z návrhu periodizace bohemikální katolické homiletické produkce 17. a 18. století Miloše Sládka, který publikoval v edici *Svět je podvodný verbíř* (2005). Přitom ovšem nijak nedbala na to, že Sládek tento návrh formuloval na základě českojazyčného materiálu, natož aby si položila otázku, zda a případně v čem je relevantní i pro materiál německojazyčný. Změnu k lepšímu bohužel nezaznamenáme ani při čtení dalších částí průvodní stati: v nich J. Maroszová např. nabízí přehled rétorických figur či seznam kazatelských pomůcek zaznamenaných v katalogu svatojilské knihovny, my bychom však od jejího textu očekávali především analýzu rétorické stránky editovaných textů či poukaz na prameny a předlohy editovaných kázání. Při probírání touto obsáhlou, více než stostránkovou úvodní statí se tak opakovaně vynořuje otázka, komu a k čemu měl vlastně tento text sloužit. Má snad suplovat skripta o německé katolické barokní

literatuře, učebnici rétorických figur, dějiny české, rakouské a německé barokní homiletiky, to vše dohromady, či snad ještě něco navíc?

Co se od každé edice očekává především, je uvedení do četby zpřístupňovaných textů. Na závěr své úvodní studie sice J. Maroszová zařadila sérii textů, které se na první pohled tváří jako úvody k jednotlivým editovaným kázáním, ve skutečnosti však do nich editorka spíše zařadila vše, co podle ní s editovaným textem nějak souvisí či co ji prostě zaujalo. Čtenář tak zde najde především snůšku zajímavostí, podávaných poněkud bez ladu a skladu, z níž číší poněkud křečovitá snaha napsat ke každému textu takříkajíc „alespoň něco“. V nejednom případě se tak ale nakonec o editovaném textu vlastně nedozvíme skoro nic: např. místo uvedení do Pleinerova kázání o sv. Tomáši Akvinském si můžeme přečíst stručnou historii malostranského dominikánského konventu, v jehož kostele bylo dané kázání proneseno (s. 95). Zajímavé věci se naproti tomu často přecházejí jen stručnou zmínkou: jistě by nás zajímalo, jak početný je soubor akvinovských kázání spojených se Sv. Jiljím, z jakého časového období tato kázání pocházejí, kde byly tyto promluvy vydávány atd.; navíc toto pojednání o svatotomášské výroční slavnosti pravidelně konané u Sv. Jiljí je ukryto v textu, který má být podle nadpisu věnován kázání F. J. N. Svobody (s. 91–93).

U začínající editorky příliš nepřekvapí, že se ve svém tématu poněkud topí a potřebuje pomocnou ruku. Jak ale v tomto případě proběhlo lektorské řízení, zvláště pokud kniha měla hned tři lektory, všechny tři odborníky na slovo vzaté? V knize také nenajdeme nikde uvedeno, kdo byl jejím odpovědným redaktorem (v tiráži je pouze obecné, de facto nic neříkající označení „redaktor“), a při jejím pročitání se opakovaně vrací podezření, že kniha asi neprošla ani žádnou (pořádnou) jazykovou redakcí. Jak jinak si vysvětlit prohršky proti českému pravopisu (jsou sice drobné, zato se to jimi v knize jen hemží), nejednotnosti ve psaní bibliografických údajů (zejména u primární literatury), nedořešené uvádění cizojazyčných titulů (někde jsou překládány do češtiny, někde ne), nesrozumitelné formulace typu „Jedná se o duchovní texty v pastorační péči o kolínské devotesky.“ (s. 29) atd. atd., o jazykové revizi překladů německých kázání ani nemluvě.

Rovněž volba zrcadlového vydání, sama o sobě jistě chvályhodná, mohla být pro nakladatelství typografickou výzvou, ovšem nestalo se tak. Protože německý text je ze známých důvodů delší než jeho český překlad, věc se v edici jednoduše „vyřešila“ tak, že německý text, byť jde o originál, byl vysázen menším písmem, a jeho český překlad, tedy text svým způsobem „pomocný“, písmem větším, tj. spíše naopak, než by si žádala logika věci. A ve výčtu slabin knihy bychom bohužel mohli pokračovat dál...

Summa summarum: nakladatelství, lektoři ani redaktor začínající editorky práci rozhodně neusnadnili. Všichni dohromady pak bohemikálním raně novověkým kázáním ze svatojiljského souboru bohužel prokázali službu spíše medvědí.

Jana Maroszová (ed.): *Vera mundi lumina. Výbor dominikánských barokních kázání.*

Praha: Karolinum 2016. 354 s.

www.ipsl.cz